

2021 / Vol:7, Issue:39 / pp.802-814

Arrival Date : 05.04.2021

Published Date : 24.05.2021

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.605>

Cite As : Uslu, Y. (2021). "Türkiye'de Okutulan Medya Okuryazarlığı Öğretim Materyalinin Görsel Biçimine İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(39):802-814

Research Article

TÜRKİYE'DE OKUTULAN MEDYA OKURYAZARLIĞI ÖĞRETİM MATERYALİNİN GÖRSEL BİÇİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

THE MEDIA LITERACY EDUCATION TAUGHT OPINIONS REGARDING THE MATERIAL VISUAL FORM OF TEACHERS IN TURKEY

Doç. Yaşar USLU

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir, Türkiye
ORCID ID:0000-0002-0787-7150

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, medya okuryazarlığı dersine giren öğretmenlerin medya okuryazarlığı öğretim materyalinin görsel biçimine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu Kütahya il ve ilçe merkezlerindeki ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenler oluşmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının 17'si erkek, 3'ü kadındır. Araştırma etiği nedeniyle araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri açıklanırken gerçek isimleri gizli tutulmuş ve katılımcılar kodlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre alt temaların oluşturulması sürecinde araştırmacı tüm katılımcıların cevaplarını okumuş ve alt temaları oluşturmuştur. Daha sonra araştırmacı, verileri iki ana tema altında toplamıştır. Medya Okuryazarlık kitabındaki görsellerin dersin işlevselliği açısından, Grafikselsel (doku, orantı, zıtlık), Sayfalarda boşluk, Sayfa içinde denge, İmge kullanım (illüstrasyon, fotoğraf vb.), vurgu, renk armonisi ve görsel içerik (akılda kalıcılık, dikkat çekicilik, düşünmeye ve sorgulamaya teşvik, güncel bir yaklaşım, metin ilişkisi (mesaj-İmge), yazı karakteri, görsellerin konu anlatımına uygunluğu, hedef kitleye mesajı ulaşılabilişliliği) olarak iki ana temaları; Ayrıca ana tema içinde grafikselsel ve görsel içerik altında, Görsel Metin İlişkisi, görsellerin zihinde kalıcılığı, Görsellerin güncel yaşantıyla uyumu, Görsellerin öğrenci gelişim açısından uygunluğu' alt temaları oluşturulmuştur. Ortaya çıkan öğretmen görüşleri, kavramlar ve ilişkiler tablolar halinde açıklanmış, anlamlandırılmış, yorumlanmış ve karşılaştırılmıştır. Bulgular sonucunda Türkiye'deki uygulamalar göz önüne alınarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya Okuryazarlığı, Öğretim materyali, Görsel Biçim

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the opinions of teachers who attended the media literacy course on the format of the media literacy teaching material. The research was carried out by qualitative research method. The working group of the research consists of teachers working in secondary schools in the provincial and district centers of Kütahya. Of the pre-service teachers in the study group, 17 are men and 3 are women. While the opinions of the teachers participating in the research were explained due to the research ethics, their real names were kept secret and the participants were coded. In the process of creating sub-themes according to the data obtained in the research, the researcher read the answers of all participants and created the sub-themes. Then the researcher gathered the data under two main themes. In terms of the functionality of the course, the visuals in the Media Literacy book are Graphical (texture, proportion, contrast), Gap in pages, Balance within the page, Image usage (illustration, photography etc.), emphasis, color harmony and visual content (persistence, attention, thinking and two main themes such as encouragement to questioning, an up-to-date approach, text relation (message-image), font character, appropriateness of visuals to the subject expression, message reach to the target audience); In addition, under the graphic and visual content within the main theme, Visual Text Relation, the permanence of the visuals in the mind, the harmony of the visuals with the current life, the suitability of the visuals in terms of student development were created. The teachers' views, concepts and relationships that emerged were explained, understood, interpreted and compared in tables. Findings practices in Turkey in as a result of suggestions were made considering.

Keywords: Media Literacy, Teaching material, Visual Format

1. GİRİŞ

Eğitim-öğretimde materyal kullanırken farklılık yaratma, günümüz ihtiyaçlarını giderme, öğretmeni destekleme, anlamlı ve kalıcı olma büyük önem taşımaktadır. Kalkınmış ülkelerdeki en önemli unsur eğitimidir. Sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapıları ile bir ülkenin gelişmişlik düzeyleri, eğitimli insanların yetişmesiyle mümkündür. Eğitimli insan, yaşadığı dönemi her yönüyle gören, şartları takip edendir. Çevresini kuşatan bilgiyle devamlı iletişim halinde olan kişidir. Bilgiye evrensel erişim konuları giderek artmış, ilgiyi kendine çekmiştir. İletişim formlarının gelişimi, medya faktörünü meydana getirmiştir. Haber ve bilgi

dağıtımında, çok kültürlü sınırları zorlayan diyaloglu iletişim ve etkileşim, medya eğitimi sorununu ortaya çıkarmıştır (Frau, 2006, s. 5).

Öğretim materyallerinin hazırlanmasında sadece bilgi donanımı yeterli olmamaktadır. Bunun yanında görsel imajların etkisi de düşünülmektedir. Etkili bir öğretim materyalinde görsel tasarım ilkeleri devreye girmektedir. MEB ders kitapları yönetmeliğinde bir kitap nasıl hazırlanır hakkında bilgi verilmiş ve öğretim materyalleri bu kriterler doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu kriterler sıralanırken, tasarım ilke ve elemanları, görselle metin arasındaki bu ilişkiyi etkileşimli ve estetik bir şekilde organize etmede önemli veriler sunar. Öğretim materyalleri hazırlanırken uyulması gereken bu usul ve esaslar, yönergelerle organize edilmiş, tasarım ilkelerinin gerekliliği ve görsel-metin ilişkisinin önemini vurgulanmıştır.

Çağdaş eğitim sisteminde, bu gelişmelerin takip edilerek, kendi eğitim sistemimize entegre edilmesi, aktarılması temel amaçlardandır (Gürdal vd., 1995). Çağdaş eğitim tek taraflı değil farklı disiplinleri de içine alan bir olgudur. Özellikle son yüzyıl içinde hızla gelişen bilgi ortamları ve bilgi teknolojileri farklı disiplinlere gereksinimi zorlamaktadır. Böylece farklılık eleştirel yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Yirminci yüzyılda teknolojik gelişmeler formel eğitim sonrası öğrenmede kolaylık sağlamış ve devamlılığı artırmıştır. Bilginin artmasıyla bilgi patlaması yaşanmış, bilgiye ulaşım bir yaşam pratiği oluşturmuştur. Medya da bu bilgi teknolojilerinden payını almış, bilgilendirme işlevini üstlenmiştir (Bahire, 2018, s. 7). Özellikle 15. yüzyılda matbaanın icadıyla bu önem artmıştır. Bilgiyi ve görseli çoğaltma, duyurma ve yayma gayreti hep devam etmiştir. Yeni bilgiyi öğrenme, iletişim ve bilgiyi çoğaltma ile kolaylaşmıştır. Eğitim ve öğretimde etkili bir araç olan bilgi; görsellerle yani çizim, resim, illüstrasyon, fotoğraf, yazı vb. destek unsurlarla, okuyucunun görsel algısını daha etkileşimli hale getirmiştir.

Ders kitapları bilgi yığını değil, nitelikli öğrenmeye rehberlik edici olmalıdır (Küçükahmet, 2003: 18-19). Öğretim materyallerini etkili kılan birçok özelliği vardır. Öncelikle öğretim materyali öğrencinin ilgisini çekmeli, derse karşı ilgi uyandırmalı ve okumaya yaklaşımcı hissi arttırmalıdır. Öğretim materyallerinde kullanılan şekiller, olaylardaki objektiflik, doğruluk, uygun dil kullanımı ve basım işi oldukça önemli konulardır. Basımdaki teknik bozukluklar, (renk bozuklukları, anlaşılması ve konuya uygun olmayan şekil ve görseller) sıkıcı uzun cümleler, arka sayfadaki yazı ve resimlerin diğer sayfalardan bağımsız ve kopuk olması, sayfanın okunmasını zorlayıcı vb. etkiler çocuğu kitaptan soğutan unsurlardır (Kılıç, vd. 2001, s. 95).

Bilgisayar kullanımındaki hızlı gelişim, yaşamamızda interneti vazgeçilmez hale getirmiştir. Bilgisayar destekli e-öğrenme ortamlarının etkileşimli olarak artması, çoklu ortama dâhildir. Gelişen teknolojiyle birlikte alternatif yeni öğrenme ortamlarının artması, bilgisayar destekli çoklu ortamların önemini göstermektedir (Akbaba, 2009, s. 26).

Her ülke kendi eğitim sistemlerini geliştirmektedir. Kendi eğitim sistemini geliştirirken, öğretim materyallerini de geliştirerek başka ülkelerin eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Böylece eğitim gibi geniş bir disiplinin, eksiklik ya da problemlerinin çözüm bulunmasına olanak sağlanmaktadır. Günümüz eğitim sisteminde vazgeçilmez unsur, ders kitapları yani öğretim materyalleridir. Öğretim materyalleri, belli bir yazar tarafından belirli konuları bir şemaya göre düzenler. Ancak günümüz öğretim materyallerinde değişimler yer almaktadır. Yeni öğretim materyalleri, öğretim programlarına göre görsel-metin ilişkisi içinde, öğrencilerin konuları yaparak-yaşayarak kolayca öğrenilebileceği şekilde düzenlenmektedir (Sitte, 2001, s. 450-451).

Eğitime etki eden faktörlerin farklı eğitim sistemlerinde nasıl çalıştığının anlaşılmasında karşılaştırmalı eğitimin yeri ve önemi büyüktür. Ülkelerarası siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel ilişkilerin iyi yönde geliştirilmesinde ortak paydada buluşmak gerekmektedir. Bunun geri bildiriminin alınmasında karşılaştırmalı eğitim, bilimsel yönden katkı sağlayacaktır. Farklı ülkelerin eğitim alanında kullandığı materyaller diğer ülkelerde kullanıldığında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğunu öğrenmede fayda sağlayacaktır. Aslında farklı ülkelerin öğretim materyallerini karşılaştırırken neyiz eksik neyiz fazla farkındalığı oluşacaktır. Karşılaştırmanın yalnız eğitim sistemleri bazında yapılması, bir sistem analizine zemin hazırlarken, ders programı bazında yapılması iki kültürün daha zengin biçimde gözler önüne serilmesine ve sorunların nerede yattığının belirlenmesine imkân tanıyacaktır (Ültanır, 2000).

Küreselleşme olgusunun varlığı, farklı ülkelerin öğretim materyallerini karşılaştırmalı olarak incelemeye yöneltmektedir. Öğretim materyallerine evrensel boyutta bakabilmek için farklı ülkelerde uygulanan medya okuryazarlığı öğretim materyallerinin tüm niteliklerini göz önüne alarak incelenme yapılmalıdır. Bu araştırmada da, Rusya'da okutulan medya okuryazarlığı öğretim materyali incelenmiş ve Türkiye'de okutulan medya okuryazarlığı öğretim materyali ile karşılaştırılması yapılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, medya okuryazarlığı dersine giren öğretmenlerin medya okuryazarlığı öğretim materyalinin biçimine ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaca ulaşmak için şu alt probleme yanıt aranmıştır; 2018 yılında okutulan medya okuryazarlığı öğretim materyalinde dersi veren öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın deseni

Bu araştırma nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39).

3.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmaya Kütahya il ve ilçe merkezlerindeki ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenler katılmıştır. Katılımcıları belirlemek üzere ilk olarak Kütahya Valiliği ve Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile iletişime geçilerek yapılacak olan çalışmayla ilgili bir dilekçe yazılmış ve dilekçede medya okuryazarlığı dersine girmekte olan öğretmenlerin iletişim bilgilerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü araştırmacıya, bünyelerinde çalışan ve medya okuryazarlığı dersine girmekte olan öğretmenlerin iletişim bilgilerini e-posta yoluyla göndermiştir. Daha sonra medya okuryazarlığı dersine girmekte olan öğretmenlerle telefon aracılığıyla iletişime geçilerek “Medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan görsellerin metne uygunluklarının ve işlevselliklerinin değerlendirilmesi” adlı bir çalışma yapılmasının planlandığı ve bu araştırma için yapılacak görüşmeye katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Yapılan telefon görüşmeleri sonucunda probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğinin en üst düzeyde olması da göz önünde bulundurularak 20 öğretmen örnekleme dâhil edilmiştir. Örnekleme dâhil edilen öğretmenlerin üçü kadın on yedisi erkektir. Araştırma etiği nedeniyle araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri açıklanırken gerçek isimleri gizli tutulmuş ve katılımcılar kodlanmıştır. Erkek Öğretmenler (EÖ1, EÖ2, EÖ3....), Bayan Öğretmenler (BÖ1, BÖ2, BÖ3) olarak kodlanmıştır.

4. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmada öğretmen adaylarının görüşleri, araştırmacıların oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu oluşturulurken 3 alan uzmanından yardım alınmıştır. Görüşme formunda şu sorulara yer verilmiştir;

- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabında kullanılan görsellerin metne uygunluğunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller, öğrencilerinizin konuyu kalıcı öğrenmesine katkı sağlıyor mu? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller, öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine uygun mudur? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabında hangi görseller (Afiş, resim, fotoğraf, Karikatür vb.) daha çok kullanılmalıdır, neden? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabındaki görsellerin metni destekleyiciliği açısından uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller günlük hayattaki yaşantıyla örtüşüyor mu? Açıklayınız.
- ✓ Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller, öğrencilerin sosyo-kültürel farklılıkları dikkate alınarak mı hazırlanmış? Açıklayınız.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından detaylı şekilde incelenerek ilişkili kod ve temalar altında kodlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre alt temaların oluşturulması sürecinde araştırmacı tüm katılımcıların cevaplarını okumuş ve alt temaları oluşturmuştur. Daha sonra araştırmacı, verileri iki ana tema altında toplamıştır. Medya Okuryazarlık kitabındaki görsellerin dersin işlevselliği açısından, Grafikselleştirme (doku, orantı, zıtlık), Sayfalarda boşluk, Sayfa içinde denge, İmge kullanım

(illüstrasyon, fotoğraf vb.), vurgu, renk armonisi ve görsel içerik (akılda kalıcılık, dikkat çekicilik, düşünmeye ve sorgulamaya teşvik, güncel bir yaklaşım, metin ilişkisi (mesaj-İmge), yazı karakteri, görsellerin konu anlatımına uygunluğu, hedef kitleye mesajı ulaşılabilirliği) olarak iki ana temaları; Ayrıca ana tema içinde grafiksel ve görsel içerik altında ‘Görsel Metin İlişkisi, görsellerin zihinde kalıcılığı, Görsellerin güncel yaşantıyla uyumu, Görsellerin öğrenci gelişim açısından uygunluğu’ alt temaları oluşturulmuştur. Bu teknik, toplanan verileri açıklama olanağı veren kavramlara ve ilişkilere ulaşmak, birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temaların altında toplamak ve bu kod ve temaları okuyanların anlayacağı şekilde yorumlamayı gerektirir. İçerik analizi, bazı kurallara göre oluşturulan kodlarla bir metinde yer alan bazı kelimelerin daha küçük içerik kategorileri ile analiz edildiği sistematik, tekrarlanabilir bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

5.1. Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmada kullanılan veri toplama aracın 3 uzmanın görüşüyle düzenlenmiş ve son hali verildikten sonra uygulanarak veriler toplanmıştır. Çözümlenen verilerin güvenilirlik çalışmasında ise alan uzmanı bir öğretim elemanından destek alınmıştır. Araştırmanın güvenilirliği “Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır. (Miles ve Huberman, 1994) Araştırmacılar arasındaki güvenilirlik oranı %90 olarak bulunmuştur. Araştırma verilerinin çözümlemesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

6. BULGULAR

Türkiye’de Okutulan Medya Okuryazarlığı Öğretim Materyaline İlişkin Medya Okuryazarlığı Ders Öğretmenlerinin Görüşleri

Medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan görsellerin metne uygunluklarının ve işlevselliklerinin değerlendirilmesine ilişkin medya okuryazarlığı ders öğretmenlerinin görüşleri, temalar ve kodlar altında toplanmıştır. Öğretmen görüşleri ağızdan çıktığı şekliyle yazıya dökülmüş ve doğrudan alıntı yapılmıştır. Yapılan doğrudan alıntılarının kimlik belirtmemesi için katılımcıların isimleri görüşme sırasına göre farklı isimlerle kodlanmıştır.

Elde edilen verilere öğretmenlerin, medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan görsellerin metne uygunluklarının ve işlevselliklerinin değerlendirilmesine yönelik 7 tema altında 140 söylem dile getirdikleri görülmektedir. Bu temalar; “Görsel Metin Uygunluğu”, “Görsellerde Kalıcılık”, “Görseller Öğrencilerin Sınıf, Yaş, Cinsiyet ve Gelişim Özelliklerine Görelilik”, “Görsellerde Tür Çeşitliliği”, “Görsellerin metni destekleyiciliği” ve “Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüyor”, “Görsellerde Sosyo-Kültürel Farklılıklara İlişkin Görüşler” şeklindedir.

Öğretmenler, medya okuryazarlığı öğretim materyalinde görsel metin uygunluğu teması altında 15 söylem dile getirmiştir. Bu söylemlere göre öğretmenlerin bu tema altında dile getirilen söylemleri büyük oranda görsellerle metinlerin uyumlu olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sebebi olarak öğretmenler görsellerin, ilgi çekiciliği ve yazıları desteklediğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler görsellerle metinlerin uygunsuzluğunu; basitlik, iticilik, görsel kalabalık, fazlalık gibi ifadelerle anlatmışlardır. Öğretmenlerin görsellerle metinlerin uygunsuzluğunda güncel olma ile ilgili bir adet söylemleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin Görsel Metin Uygunluğu teması altında dile getirdiği kodlar, Tablo 1’de ve bu görüşler doğrultusunda ortaya çıkan model gösterilmiştir.

Tablo 1 Görsel Metin Uygunluğu

Görsel Metin Uygunluğu	f
Uyum	8
Destekleyici	2
Güncel	1
Basitlik	1
Görsel Az	1
Görsel Fazla	1
Dikkat Çekicilik	1
Toplam Söylem	15

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenler en çok uyum konusunu ifade etmişlerdir. Örneğin:

EÖ4- “Genel olarak görseller metinlerle uyumludur. Örneğin web tarayıcısından bahsedilirken görselde işlemin nasıl yapılacağı gösterilmiştir.”

EÖ2- “Genelde metne uygun görseller kullanılmış. Metindeki içeriğine uygun resimler konmuş.”

EÖ9- “Bazı bölümlerde görseller metinle oldukça uygun; fakat bazı bölümlerde görseller yetersiz kalmış.”

EÖ3- “Görselleri metne uygun buluyorum. Görseller anlatılan metinle örtüşüyor.”

EÖ17- “Bence kitaptaki görseller metne uygun ancak uyun olduğunu anlamak için o metni ve görseli iyice inceleyip düşünmek lazım. Zaten düşündükten ve iyice kavradıktan sonra uygun olduğu belli olacaktır.”

EÖ1- “Metne uygunluğunu olumlu değerlendiriyorum. Çünkü işlediğimiz konuyla veya haberle ilgili doğrusu ile yanlış ayırt edebilmemizde resimlerle destekleyerek bize yardım ediyor.”

EÖ12- “Medya Okuryazarlığı dersi kitabında görseller metne uygun olarak seçilmiştir. Öğrenciler metni okumadan da görsellerden hareketle içerik hakkında fikir edinebiliyorlar. Bu açıdan görseller metinlere uygun seçilmiştir.”

EÖ7- “Kitabın genelinde metin ve görseller arasında büyük oranda bir uyum gözlemledim. Öğrencinin okuduğu metinle ilgili merakını giderecek görseller en uygun yerlerde kullanılmış. Konu ile ilgili çizim, grafik, fotoğraf ya da belgeler metni destekler nitelikte.”

Öğretmenlerin Görsellerin Metne Uygunluğunda destekleyici unsurların da önemini vurgulamışlardır. Öğretmenler bu durumu şöyle açıklamaktadır:

EÖ13- “Medya Okuryazarlık Kitabında kullanılan görseller bence metinlere uygun olarak veriliyor. Destekleyici bir unsur olarak karşımıza çıkıyor.”

EÖ5- “Kullanılan görsellerin metne uygun olduğunu düşünüyorum. Metinde anlatılan konu ile ilgili örtüşen birebir görsellerle destekleme yetisinde bulunduğu için değerlendirmemi olumlu yönde yapıyorum.”

Öğretmenler medya okuryazarlık öğretim materyalinde görsellerin güncel olması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin:

EÖ8- “Görseller her basım yılında değiştirilmelidir.(içerik de değişmeli, medya anlamında bir yıl uzun bir süre)

Öğretmenlerin söylemlerinden elde edilen bir diğer tema ise “Görsellerde Kalıcılık” temasıdır. Bu tema altında Öğretmenler 17 söylem dile getirmişlerdir. Bu tema altında öğretmenlerin dile getirdiği söylemlerin çeşitlilik gösterdiği fark edilmiştir. Bununla birlikte en çok tekrar edilen ve üzerinde durulan konunun görsellerin kalıcı etkiliği olduğu görülmüştür. Bunun dışında öğretmenler; güncellik, sadelik, dikkat ve ilgi çekicilik, fazla görsel kullanma, görsellerin konuya uygunluğu, pekiştirme gibi konulara da ilgi duyduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin Görsellerde Kalıcılık teması altında dile getirdiği kodlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2 Görsellerde Kalıcılık

Görsellerde Kalıcılık	f
Kalıcı Etki	5
Güncellik	3
Sadelik	2
Dikkat ve İlgi Çekicilik	3
Fazla Görsel Kullanımı	2
Görsellerin konuya göreliliği	1
Pekiştirme	1
Toplam Söylem	17

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin en çok kalıcı etki kodu altında söylem dile getirdiği görülmektedir. Öğretmenler, metinsel bilgilerin zihinde kalıcı olması gerektiğini bununla beraber öğrenmede temel şartın görmek olduğunu, görsel öğrenme zihinde oran olarak fazla olduğuna yönelik söylemler dile getirmişlerdir. Örneğin:

EÖ4- “Evet sağlıyor. Çünkü öğrenmenin temel şartlarından biri de görmektir. Anlatılanlar ya da söylenenler kalıcı olmakta, görmek ya da uygulamak kalıcı etki yaratmaktadır.”

EÖ14 – “Sağladığına inanıyorum.”

EÖ17- “Katki sağlıyor. Çünkü resimler metinlerden daha fazla akılda kalıcıdır. Ve metin ile görsel bir araya geldiğinde insanın aklına ister istemez yerleşiyor.”

EÖ1- “Evet sağlıyor. Ama bence daha çok akılda kalıcı bilgiler, konuyla ilgili haberler ve yazılar görsellerden daha fazla akılda kalıcılık sağlıyor.”

BÖ1- “Kesinlikle katkı sağlar. Çoğu kaynaklarda görsel öğrenmenin oranının daha fazla olduğu bilinmektedir.”

Tablo 16 incelendiğinde görsellerin kalıcı olması için güncel, dikkat ve ilgi çekici kodlar altında söylemler dile getirildiği görülmektedir. Dikkat ve ilgi çekicilik konusunda söylem dile getiren öğretmenlerin erkek öğretmenlerden oluştuğu ve görsel kullanımında güncel olmanın fazla etkili olduğu ifade edilmiştir. Örneğin:

EÖ9- “Öğrenciler medya karşısında pasif kalmıyor. Medyayı takip ederken anlamlı bir şekilde takip edebilir.”

EÖ15- “Görseller yazılara göre daha çok merak uyandırıyor. Bu yüzden daha kalıcı olur.”

EÖ12- “Genel olarak kalıcı öğrenmeye katkı sağladığını söyleyebiliriz. Öğrencilerin ilgisini çeken konuyla uyumlu olan bu görseller öğrencilerin hafızalarında yer ederek kalıcı öğrenmeye katkı sağlıyor. Öğrenci sonraki zamanlarda bile o konuyla ilgili dikkat çekici olan o görsel hakkında yorum yapabiliyor.”

EÖ8- “Sayfa 98-Okul gazetesi daha renklendirilmeli-tasarımı günümüz çocuklarına hitap etmemekte.”

EÖ7- “Kalıcı bir öğrenme için öğrencinin birden çok duyusuna hitap edilmelidir. Yazılı bir metin olan bir kitapta ise bu ancak grafik, fotoğraf, karikatür vb. gibi görsellerle mümkündür. Bu sebeple kitapta ilgi çekici bir şekilde kullanılan görseller kalıcı öğrenmede etkin rol oynayacaktır.”

BÖ3- “Görseller, çocukların geçmişine yönelik değil de geleceklerine yönelik olması gerekir. Yani görsellerde, öğrencilerin gelecek 3-5 seneleri içerisinde olmaları beklenen bireyler modellenmeli ve geleceklerine yönelik olmalı. Bir ortaokul öğrencisi, ilköğretim birinci kademe çağındaki öğrencinin izlediği çizgi filmi yerine, bir bilim belgeselinden görseller görmeli.”

Öğretmenler, medya okuryazarlık öğretim materyalinde görsellerin fazla kullanımı konusunu dile getirmişlerdir. Böylece hem etkililik hem de fazla görsel kullanılarak kalıcı öğrenme sağlanacaktır. Örneğin:

BÖ2- “Katki sağlıyor ancak kalıcı öğrenmede daha fazla görsel kullanılmalı, konu anlatımı fazla görsel yetersiz diye düşünüyorum.”

EÖ3- “Görseller mutlaka öğrenmede etkili oluyor. Daha fazla görsellerle desteklenebilir.”

Öğretmenler görsel seçerken, görsellerin konuya göreliliğini de ifade etmişlerdir. Hatta bunu yaparken çok dikkatli olunması gerektiği de vurgulanmıştır. Örneğin:

EÖ11- “Her konu için söylenemez. Fakat görsellerin konuya göre seçilmesi konusunda dikkatli olunmalıdır.”

Öğretmenlerin, pekiştirmeyi güçlük olarak algıladıkları diğer bir konudur. Pekiştirme ile ilgili görüş aşağıda yer verilmiştir:

EÖ5- “Evet, katkı sağlıyor. Metindeki konudan sapmadan, metinle örtüşen görseller kullanılıyor. Bu da bize anlatılan konuyu pekiştirmemizi sağlıyor.”

Bir diğer tema olan “Görseller öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine görelilik” teması altında öğrenciler 20 söylem dile getirmişlerdir. Bu tema altında öğretmenlerin “Görseller öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine görelilik” konusunda uygun, uygun değil ve bütünlük kodları ile ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmanın bu kısmından elde edilen bulgular, öğretmenlerin görsel hazırlayan kişilere birçok görevler düştüğünü göstermektedir. Öğretmenlerin “Görseller öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine görelilik” teması altında dile getirdiği kodlar Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3 Görseller Öğrencilerin Sınıf, Yaş, Cinsiyet ve Gelişim Özelliklerine Görelilik

Görseller öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine görelilik	f
Uygun	13
Uygun Değil	4
Bütünlük	2
Bazıları uygun Bazıları uygun değil	1
Toplam Söylem	20

Tablo 3 dikkatli bir şekilde incelendiğinde, öğretmenlerin söylemlerinin, öğretmen desteği ile ciddi bir şekilde uygunluk kazandıklarını göstermektedir. Bu noktada "Görseller öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine görelilik" ilkesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Örneğin:

EÖ4- "Uygundur. Çünkü bu kitap 5. Sınıftan 8.sınıfa kadar olan seviyelerde kullanılmaktadır."

EÖ14 – "İlkokul öğrencisine göre uygundur."

BÖ2- "Görsellerin yaş, sınıf, cinsiyet ve gelişim özelliklerine uygun olduğunu düşünüyorum. Daha fazla görsel kullanılmalı diye düşünüyorum."

EÖ3- "Öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum. Günlük hayatta buna benzer görselleri medyada görüyorlar."

EÖ17- "Uygundur. Bu derste medya ile ilgili bir şeyler öğreniyoruz ve görseller de bunu dile getiriyor. Medyadaki bazı yalan haberlere dair görseller vardır. Fakat bu bizim konuyu daha iyi anlamamızı sağlıyor."

EÖ13- "Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller bana göre öğrencilerin yaşına, sınıfına, cinsiyet ve gelişimine oldukça uygundur. Bizlerin seviyesine göredir."

EÖ15- "Bazen yaşımızdan büyükçe görseller oluyor ve ben kendi adıma etkileniyorum ama genellikle uygun oluyor yaş grubuma"

Öğretmenler uygundur kodu altında vurgulama söylemlerde bulunmuşlardır. Bazı öğretmenler kısmen uygun vurgusu yapmışlardır. Örneğin:

EÖ2- "Kısmen uygundur."

Günümüzde özellikle görüntü kirliliği göz önüne alınarak, bazı öğretmenler kötü içerik yoktur vurgusu yapmışlardır. Örneğin:

EÖ1- "Evet uygundur. Çünkü herhangi kötü içerikli bir alışkanlık kazandıracak bir şeye rastlanmamaktadır."

EÖ5- "Uygundur. Çünkü yaş sınırlarımızı aşan kötü içerikli bir görsel kullanıldığına dair bir buluntuya kitabımızda rastlamadım."

Bazı öğretmenler bireysel farklılıklar dikkate alınmalı vurgusu yapmışlardır. Örneğin:

EÖ6- "Bu yaş aralığındaki öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilir düzeyde. Bireysel farklılıklar da dikkate alınarak tasarlanmış."

EÖ12- "Görsellerin yaş, cinsiyet ve gelişim seviyelerine de uygun olduğunu düşünüyorum. Ortaokul öğrencilerinin anlayabileceği seviyede resimler seçilmiş, karikatürler onların anlayabileceği seviyede, tablo ve grafikler de aynı şekilde öğrenci tek başına bu görsellerde ne anlatılmaya çalıştığını çözebiliyor."

EÖ7- "Medya Okuryazarlık Kitabındaki görsellerin her yaş, sınıf ve cinsiyete uygun düzeyde ve oldukça geniş bir yelpazede tasarlandığını düşünüyorum."

Öğretmenlerin medya okuryazarlık öğretim materyalinde en çok tartışılan tema "Görsellerde Tür çeşitliliği" temasıdır. Öğretmenler görsel tür çeşitliliği teması altında 21 söylem dile getirmiştir. Yine bu söylemlerin pek çok farklı kod altında dağıldığı görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin en çok paylaştıkları görsellerde bütün tür çeşitliliği kullanılması konusunun olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin Görsellerde Tür çeşitliliği teması altında dile getirdiği kodlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4 Görsellerde Tür Çeşitliliği

Görsellerde Tür Çeşitliliği	f
Bütün Tür Çeşitliliği Olmalı	11
Karikatür Kullanılmalı	3
Fazla Görsel Kullanılmamalı	3
Afiş Kullanılmalı	2
Toplam Söylem	21

Tablo 4 dikkatli bir şekilde incelendiğinde öğretmenlerin Görsellerde Tür Çeşitliliği kriterleri içerisinde en çok dile getirdikleri Bütün Tür Çeşitliliği olması gerektiği kodu olduğu görülmektedir. Bütün tür çeşitliliği olmalı kodu altında; görseller açıklanmalı ifadesi kullanılmıştır. Örneğin:

EÖ10- “Bazı görsellerin altına görselle ilgili açıklamalar daha fazla yapılabilirdi. Kullanılan görseller yeterli ama açıklamalar fazlalaştırılabilir.”

Bütün tür çeşitliliğinde görseller dikkat çekici, gerçekçi olmalı ifadesini dile getirenler de olmuştur. Örneğin:

EÖ6- “Gerçek görseller kullanılması oldukça dikkat çekici olmuş. Espriyle yaklaşmış görsellerin kullanımı da kitabın artı yönlerinden.”

Öğretmenlerin bütün tür çeşitliliğinde görseller arttırılmalı diyenler de olmuştur. Örneğin:

EÖ15-Kitabımızda sayfanın çoğu yazı eğer daha fazla görsel olursa daha çok dikkatimizi çeker.

EÖ1-Kullanım ne kadar fazla olursa haberi o kadar akılda kalıcı sağlayacağı için fazla ama doğru şekilde kullanılmalıdır.

Görselleri kullanırken eşit görsel dağılımı olmalı ifadesini kullanan öğretmenler aşağıda verilmiştir.

EÖ7- “Medya Okuryazarlık Kitabındaki görsellerin konuya uygunluğuna göre afiş, grafik, resim, fotoğraf veya resim olarak eşit düzeyde dağılım göstermesi gerektiğini düşünüyorum. Herhangi birinin sayıca fazla olması göz yorabilir. Zaten bu anlamda başarılı bir dağılım sağlanmış.

Öğretmenler medya okuryazarlık öğretim materyalinin görsellerde tür çeşitliliği en çok dile getirilen fazla Görsel Kullanılmamalı kodları olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin:

EÖ13- “Medya Okuryazarlık Kitabında bulunan afişler, resimler, fotoğraflar ve karikatürler oldukça yeterli kullanılmıştır. Fazlasına gerek yok. Sonuçta bu kitap resim kitabı değil.”

EÖ5- “Bence kullanılmamalıdır. Çünkü anlatılan metni görsellerle boğmaya ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum.”

Afiş ve fotoğraf türü kullanılmalıdır diyen öğretmenlerin söylemi aşağıdaki gibidir.

EÖ9- “Afiş ve fotoğraflar daha çok kullanılmalıdır. Afişler bilgilerin daha kalıcı öğrenilmesini sağlar. Fotoğraflar da gerçek olayları yansıttığı için daha faydalı olur.”

BÖ1- “Bilgilendirici, düşündürücü karikatür ve afişler kullanılmalıdır.”

Öğretmenlerin söylemlerinden oluşturulan beşinci tema ise, “Görsellerin metni destekleyiciliği” isimli temadır. Bu tema altında öğrencilerin 19 söylem dile getirdiği görülmektedir. Bu temalar 2 kod altında dağılım göstermiştir. İlgili kodlar; destekleyici ve destekleyici değildir kodlarıdır. Öğretmenler görsellerin metni destekleyiciliğini fazla oranda dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin “Görsellerin Metni Destekleyiciliği” temasında dile getirdiği kodlar Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5 Görsellerin Metni Destekleyiciliği

Görsellerin Metni Destekleyiciliği	f
Destekleyicidir	15
Destekleyici değil	4
Toplam Söylem	19

Tablo 5’de de görüldüğü gibi öğretmenlerin Görsellerin Metni Destekleyiciliği kodu altında görsellerin metni desteklediğini ifade ettikleri görülmektedir. Daha sonra ise görseller metni destekliyor fakat istisnalar olduğunu da vurgulanmıştır. Öğretmenlerin destekleyici koduna yönelik olarak geliştirdikleri söylemlerden örnekler aşağıdaki gibidir:

EÖ4- “Görseller metni destekleyicidir.”

EÖ16- “Görseller metne uygun olarak kullanılmış. Anlatılanlar fotoğraf ve resimlerle verilmek istenen mesajlar uyumluluk içinde.”

EÖ10- “Uygun görsele bakıldığında metin içeriği hakkında bilgi veriyor. Ön bilgilendirmeye iyi hizmet etmiş.”

EÖ2- “Evet, uygun olduğunu düşünüyorum. Metne uygun onun içeriğine uygun resimler fotoğraflar kullanılmış.”

BÖ2- “Görseller metni destekliyor.(istisnalar olabilir)”

EÖ3- “Uygun olduğunu düşünüyorum. Anlatılan konuyla örtüşüyor.”

Öğretmenler, medya okuryazarlığı öğretim materyalinde Görsellerin Metni Desteklemediği kodunda görüşlerini aşağıda belirtmişlerdir. Desteklemiyor kodu altında görsel fazla olmamalı derken bazı öğretmenler ise bilgi ağırlıkta olmuş görsel fazla olmalı gibi söylemleri ağırlık kazanmıştır. Örneğin:

EÖ14- “Fazla görsel var ve gerekli olduğunu düşünmüyorum öğrenci gözlemlerimde.”

EÖ9- “Bazı bölümler bilgi ağırlıklı olmuş. O bölümlerde destekleyici görseller olmalı bence.”

EÖ8- “Sayfalarda sadece karikatür, illüstrasyon değil de gazete fotoğrafı örnekleriyle zenginleştirilmeli ki somutlaşsın. Farklı fotoğraflar farklı yazı türleriyle de desteklenmeli.”

Öğretmenlerin söylemlerinden oluşturulan altıncı tema ise, “Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor” isimli temadır. Bu tema altında öğrencilerin 20 söylem dile getirdiği görülmektedir. Bu temalar 2 kod altında dağılım göstermiştir. İlgili kodlar; örtüşüyor ve örtüşmüyor kodlarıdır. Öğretmenler görsellerin metni destekleyiciliğini fazla oranda dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin “Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor” temasında dile getirdiği kodlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6 Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşmesi

Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor	f
Örtüşüyor	17
Örtüşmüyor	3
Toplam Söylem	19

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor teması altında görsellerin Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin örtüşüyor koduna yönelik olarak geliştirdikleri söylemlerden örnekler aşağıdaki gibidir:

EÖ2- “Kısmen medya okuryazarlık kitabındaki görseller günlük yaşantıyla örtüşüyor.”

BÖ2- “Evet, günlük hayatla uyumlu olduğunu düşünüyorum.”

EÖ9- “Görseller günlük hayattaki yaşantıyla örtüşüyor.”

EÖ3- “Görseller günlük hayattaki yaşantıyla örtüşüyor.”

EÖ6- “Öğrenciler, mutlaka kendinden bir anı ya da yaşantı bulacaktır. Günlük hayatla örtüşüyor. Görseller güncel.”

EÖ17- “Bazıları. Çünkü bazıları yalan haberlerden doğan resimlerdir.”

EÖ13- “Medya Okuryazarlık Kitabındaki görseller kesinlikle günlük hayatla örtüşmektedir. Hatta medya okuryazarlık dersi günlük hayatın bir parçasıdır.”

EÖ5- “Evet. Günlük hayattaki yaşantımızla örtüşüyor.”

EÖ15- “Yani örtüşüyor reklamlar falan günlük hayatta olan şeyler.”

EÖ1- “Evet, bazıları hatta çoğu örtüşmektedir.”

EÖ12- “Genel olarak uyduğunu söyleyebilirim. Görsellere baktığımızda, genellikle güncel olaylardan örnekler verildiğinden, günlük hayatta karşılaşılabilen olaylar görseller olarak sunulmuştur.”

Katılımcıların Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor fakat bazı görsellerin hazırlanmasında farklı tasarım ekiplerinin yaptığına dair görüşlerini aşağıda belirtmişlerdir. Örneğin:

BÖ3- “Kitapta görsellerin seçimi ve kalitesi ile renklerin seçimi ve birlikte kullanımları genel olarak başarılı.”

Öğretmenler, medya okuryazarlığı öğretim materyalinde Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşmüyor kodunda görüşlerini aşağıda belirtmişlerdir. Örtüşmüyor kodu altında görsellerin güncel olmadığı, sayfa tasarımlarında kullanılan görseller çocukların bugünkü görsel seviyesine göreliliği gibi söylemler ağırlık kazanmıştır. Örneğin:

EÖ8- “Sayfa 39’a ulusal bir gazete de konulabilir. Sayfa 42 çizimi sevimli olmuş, yani çocukları sevindirmeye yönelik bir çizim.”

EÖ11- “Bazı görseller güncel değil. Çocukların yaşadığı döneme ait görseller tercih edilmelidir. Bilgisayar disketi görseli şimdiki çocuklara uzak kalıyor. Günümüzde taşınabilir harici diskler var. Önceden böyleydi şimdi böyle gibi kıyas yapmak için olabilir. Ama elinde veya çevrede artık öyle bir malzeme kalmamış ki...”

BÖ1- “Hepsi için söylenemez. Genelde günlük yaşamdan alınan fotoğraflar kullanılmış.”

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan son temada “görseller öğrencilerin sosyo-kültürel farklılıkları dikkate alınarak mı hazırlanmış” temasına yönelik olarak 20 söylem dile getirildiği görülmektedir. Bu tema içinde farklılıklar dikkate alınmış ve farklılıklar dikkate alınmamış şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 7 Görsellerde Sosyo-Kültürel Farklılıkların Dikkate Alınması

Görsellerde sosyo-kültürel farklılıkların dikkate alınması	f
Farklılıklar Dikkate alınmamış	10
Farklılıklar Dikkate alınmış	7
Farklılıklar Sosyo-kültürel değil, yaş farklılıklarına göre dikkate alınmış	1
Sosyal Farklılıklar Dikkate alınmış-Kültürel Alınmamış	1
Farklılıklar değil imkanlara göre dikkate alınmalı	1
Toplam Söylem	20

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğretmenler görsellerde sosyo-kültürel farklılıkların dikkate alınmadığı konusunda fikir beyan etmişlerdir. Örneğin:

EÖ4- “Sosyo-kültürel farklılıkların çok dikkate alındığını düşünmüyorum.”

EÖ14 – “Hatırlamıyorum, çok net olarak. Beş yıl önce girmiştim. Medya okuryazarlığı kitabında görselden çok makale, bilgi notları içermeli. Bilinçli kullanıma dair öğrenciler bir şey bulamıyor.”

EÖ16- “Ülkemizin bütün bölgeleri düşünüldüğünde kırsal, doğu ve internet ulaşımı imkânı olmayan öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik görseller de konulabilirdi. Teknolojiyle iç içe olan öğrenciler daha kolay faydalanabilir kitaptan.”

EÖ2- “Zannetmiyorum. Çünkü standart hazırlanıyor.”

EÖ9- “Hayır. Sosyo-kültürel açıdan çok farklı kesime hitap etmiyor. Kırsal kesimle şehir merkezindeki öğrenciler arasında kitabın faydalı olması eşit değil.”

EÖ13- “Medya okuryazarlık kitabındaki görsellerde bence öğrencilerin sosyo-kültürel farklılıkları dikkate alınmamıştır. Eğer alınsaydı herkese özel farklı kitaplar olurdu.”

EÖ12- “Sosyo-kültürel farklılıkların pek dikkate alındığını söyleyemem. Genel Türkiye standartları göz önüne alınmıştır. Bölgesel farklılıklar dikkate alınmamış.”

EÖ8- “Sayfa 42’deki çizim-tipler bizi (bu toprakları) yansıtmıyor, dolayısıyla öğrencide karşılık bulmayacaktır. Yine sayfa 42 de Yeşilay afişi bütün öğrenciler için gerçekleştirilebilecek bir aktivite değil. Kapsayıcı bir örnekle herkesi kuşatmak lazım.”

EÖ11- “Çok dikkate alındığını düşünmüyorum. Ankara merkezde hazırlanan kitaplar, Türkiye’nin her köşesinde okullarda okutuluyor. Ama Türkiye’nin her köşesinde farklı hayatlar, yaşamlar olduğu pek düşünülüyor. Sanki tek fotoğraf bütün Türkiye’yi yansıtmış gibi...”

BÖ1- “Medya okuryazarlık kitabınının 71. sayfasında belirli, tanıdık suretler kullanılabilir. İki tane gerçek, güzel insan fotoğrafı koymak zor olmamalı.”

Öğretmenler, farklılıklar dikkate alınmamış söylemlerinde, metin bilgisi verilirken fotoğrafın farklı bir mecradan olduğu, öğrencilerin gündeme ilişkin bilgi eksikliği, bölgesel, kırsal ve merkezi yerleşim standartlarının uyuşmazlığı, kitap hazırlamada standart hazırlanması, teknolojiye yakınlık ve ilgili olma, görsellerde iticilik gibi durumlar ortaya konulmuştur. Bunun yanında öğretmenlerin, görsellerde sosyo-kültürel farklılıkların dikkate alındığı konusunda fikir beyan ettikleri görülmektedir. Örneğin:

EÖ10- “Sosyo-kültürden önce bireysel farklar dikkate alınarak tasarlanmış görseller mevcut. Bireysel farklar göz önüne alındığında öğrencilerin sosyo-kültürel farkları da en aza indirgenmiştir.”

EÖ3- “Sosyo-kültürel farklılıklar dikkate alınarak hazırlandığını düşünüyorum. Her bölgeye ait görseller kullanılmaya çalışılmış.”

EÖ6- “Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinden bir görsele rastladım.”

EÖ17- “Evet. Toplum içerisinde davranılması, yapılması ve yapılmaması; inanılması ve inanılmaması mı gerektiğini aklımızın bir köşesine kazıyor.”

EÖ5- “Evet, sosyo-kültürel farklılıklar göze alınmış. Her kişinin bakış açısı ve tarzı bakımından görseller bulunduğu düşünüyorum.”

EÖ1- “Evet dikkate alınarak hazırlanmıştır. Çünkü her yaş grubuna ve her tarza uygun sosyo-kültürel farklılıklar vardır.”

EÖ7- “Kitaptaki görseller; resim, grafik, karikatür, fotoğraf vb tür bakımından çok çeşitli olduğu için sosyo-kültürel açıdan hemen her öğrenciye hitap edebilecek şekilde düzenlenmiş.”

Katılımcılar farklılıklar dikkate alınmış kodunda bireysel farklılıkların dikkate alınması, bölgesel ortak dil kullanıldığı, kişiye göre bakış açısı, görsellerin her öğrenciye göreliliği gibi söylemler dile getirmişlerdir. Çağla öğretmen başka bir söylem olarak öğrencilerin teknolojik imkânlarına göre hazırlanma durumunu da dile getirmiştir. Örneğin:

BÖ2- “Gazete, dergi, internet gibi imkânları olmayanlara yönelik çalışma, görsel, vb. olmalı diye düşünüyorum.”

Tuğrul öğretmen sosyallik yönünden değil de kültürel alan hakkında düşüncesini ifade etmiştir.

EÖ15- “Yani sosyal hayat dikkate alınmış ama kültürel alan dikkate alınmamıştır bence....”

Gamze öğretmen farklı yorumla söylemine yer vermiştir. Örneğin:

BÖ3- “Kitaptaki görseller olması gerektiği gibi. Öğrencilerin sınıf ve yaşlarına uygun. Bazı sayfalardaki görsellerde 13-18 yaşındaki gençlerin fotoğrafları kullanılmalı.”

7. SONUÇ

Türkiye’de okutulan medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan görsellerin metne uygunluklarının ve işlevselliklerinin değerlendirilmesine ilişkin medya okuryazarlığı ders öğretmenlerinin görüşleri, 7 tema altında 140 söylem dile getirildiği görülmektedir. Bu temalar: “Görsel Metin Uygunluğu”, “Görsellerde Kalıcılık”, “Görseller Öğrencilerin Sınıf, Yaş, Cinsiyet ve Gelişim Özelliklerine görelilik”, “Görsellerde Tür Çeşitliliği”, “Görsellerin Metni Destekleyiciliği” ve “Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor”, “Görsellerde Sosyo-Kültürel Farklılıklara İlişkin Görüşler” şeklindedir.

Öğretmenler, medya okuryazarlığı öğretim materyalinde görsel metin uygunluğu teması altında 15 söylem dile getirmiştir. Bu söylemlere göre öğretmenlerin bu tema altında dile getirdiği söylemlerin frekans 8 olarak büyük oranda görsellerle-metinlerin uygun ve uyumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır. En az söylem ise basitlik, iticilik, görsel kalabalık, fazlalık gibi ifadelerdir.

Öğretmenlerin söylemlerinden elde edilen bir diğer tema ise “Görsellerde Kalıcılık” temasıdır. Bu tema altında Öğretmenler 17 söylem dile getirmişlerdir. Bu tema altında öğretmenlerin dile getirdiği söylemlerin çeşitlilik gösterdiği fark edilmiştir. Bununla birlikte en çok tekrar edilen ve üzerinde durulan konunun görsellerin kalıcı etkililiği olduğu görülmüştür. Bunun dışında öğretmenler; güncellik, sadelik, dikkat ve ilgi çekicilik, fazla görsel kullanma, görsellerin konuya uygunluğu, pekiştirme konularına da ilgi duyduklarını ifade etmişlerdir.

Bir diğer tema olan “Görseller Öğrencilerin Sınıf, Yaş, Cinsiyet ve Gelişim Özelliklerine Görelilik” teması altında öğrenciler 20 söylem dile getirmişlerdir. Bu tema altında öğretmenlerin “Görseller Öğrencilerin Sınıf, Yaş, Cinsiyet ve Gelişim Özelliklerine Görelilik” konusunda uygun, uygun değil ve bütünlük kodları ile ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmanın bu kısmından elde edilen bulguların görsel hazırlayan kişilere birçok görevler düştüğünü göstermektedir.

Öğretmenlerin medya okuryazarlık öğretim materyalinde en çok tartışılan tema “Görsellerde Tür çeşitliliği” temasıdır. Öğretmenler görsel tür çeşitliliği teması altında 21 söylem dile getirmiştir. Yine bu söylemlerin pek çok farklı kod altında dağıldığı görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin en çok paylaştıkları görsellerde bütün tür çeşitliliği kullanılması konusunun olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin söylemlerinden oluşturulan beşinci tema ise, “Görsellerin Metni Destekleyiciliği” isimli temadır. Bu tema altında öğrencilerin 19 söylem dile getirdiği görülmektedir. Bu temalar 2 kod altında dağılım göstermiştir. İlgili kodlar; destekleyici ve destekleyici değildir kodlarıdır. Öğretmenler görsellerin metni destekleyiciliğini fazla oranda dile getirmişlerdir.

Öğretmenlerin söylemlerinden oluşturulan altıncı tema ise, “Görseller Günlük Yaşantıyla Örtüşüyor” isimli temadır. Bu tema altında öğrencilerin 20 söylem dile getirdiği görülmektedir. Bu temalar 2 kod altında dağılım

göstermiştir. İlgili kodlar; örtüşüyor ve örtüşmüyor kodlarıdır. Öğretmenler görsellerin metni destekleyiciliğini fazla oranda dile getirmişlerdir.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin medya okuryazarlığı öğretim materyalinde yer alan son temada “görseller öğrencilerin sosyo-kültürel farklılıkları dikkate alınarak mı hazırlanmış” temasına yönelik olarak 20 söylem dile getirdikleri görülmektedir. Bu yirmi söylemde, 10 tanesi farklılıklar dile getirilmiş, 7 tanesi ise farklılıklar dile getirilmemiş olarak tabloda gösterilmiştir.

Öğretmenler farklılıklar dikkate alınmamış söylemlerinde, metin bilgisi verilirken fotoğrafın farklı bir mecradan olduğu, öğrencilerin gündeme ilişkin bilgi eksikliği, bölgesel, kırsal ve merkezi yerleşim standartlarının uyumsuzluğu, kitap hazırlamada standart hazırlanması, teknolojiye yakınlık ve ilgili olma, görsellerde iticilik gibi durumlar ortaya konulmuştur.

Katılımcılar farklılıklar dikkate alınmış kodunda bireysel farklılıkların dikkate alınması, bölgesel ortak dil kullanılması, kişiye göre bakış açısı, görsellerin her öğrenciye göreliliği gibi söylemler dile getirmişlerdir. Çağla öğretmen başka bir söylem olarak öğrencilerin teknolojik imkânlarına göre hazırlanma durumunu da dile getirmiştir.

8. ÖNERİLER

Medya okuryazarlığı öğretim materyalinin metin ve görsel açıdan incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

Normal öğrencilerde okutulan bu öğretim materyali farklı yapıdaki öğrenci grupları da düşünülerek (engelli, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde) okutulup bazı kazanımlar sağlanabilir. Böylece öğrencilerin bu farklılıkları göz önünde bulundurularak yetişmeleri sağlanmalıdır.

Bugünün öğrencileri yarının toplumunu oluşturan birer kişilik adaydır denilebilir. Bu öğrencilerin dürüst ve başarılı olması, böylece toplumun yaşamında pozitif yönde etkili olması ve bütün insanlığa hizmet etmeleri isteniyorsa öğrencilerin sosyal ve medyatik dünyasının anlaşılıp desteklenmesi gerekmektedir. Bu bireylerin akademik ve görsel gelişimi önemsenip bu yönü ihmal edilmemelidir. Toplumsal değerler ve etiksel duyarlılık tahrip olmadan, gelişimi için uygun şartlar hazırlanmalıdır.

Öğrenciler sadece tek olarak düşünülmemeli onların aileleri de düşünülerek, öğrencilerin aileleri ile güvenilir bir ilişki kurması sosyal yaşamlarının gelişmesini de sağlayacaktır. Böylece birey yaşama hazırlanmış olacaktır. Bundan dolayı bu çocukların ailelerine de medyayı ve görsel olguları kavrama ve daha iyi okumaları için eğitim ve seminerler verilmelidir. Böylece güncel ve medyatik olaylar karşısında güçlü olmaları için destek olunmalıdır.

Öğrencilerin görsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyecek eğitim ortamları hazırlanabilir. Bu konuda aileleri bilgilendirecek seminerler düzenlenebilir.

Çocukların insani değerleri içselleştirmeleri için medya alanında ön pozisyonda yer alan kurum ve kuruluşlarla eğitim programları ve görüşmeler yer verilmesi faydalı olacaktır. Bu alanda öğrencilerin doğru ve güvenilir sosyalleşmeleri için kendilerinin projeler hazırlamalarına fırsat verilebilir.

Bazı yaş dönemlerinde aşırı duyarlı olan öğrencilerin bu dönemlerinin farkında olarak, bireylerin benliğinin zarar görmemesi ve sosyal uyum sorunu yaşamaması için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle farklı disiplinlerdeki ve alandaki öğretmenler de medya okuryazarlığı eğitimi konusunda bilgilendirilmelidir.

Her bir öğrencinin sahip olduğu potansiyellerini geliştirmek amacıyla hazırlanan etkinliklerde, öğrencilerin sosyal ve duygusal yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğitim fakültelerindeki öğretmen adaylarına medya okuryazarlığı eğitimi hakkında eğitimler verilebilir ve bu konuda farkındalık sağlanabilir.

- ✓ Medya okuryazarlığı dersinin uygulama ağırlıklı olması ve öğrencilerin medyada olup bitenleri analiz ederek ve yaşayarak öğrenmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Bu eğitim materyalinde sadece okul öğrenci değil, aile faktörü de düşünülerek katılım sağlanmalıdır.
- ✓ Medyayı ilgilendiren bütün kurumlarla iletişim içinde olunmalıdır. Öğrencilerle birebir görüşme ve katılımlı iletişim olanağı sağlanmalıdır. Yerel gazeteler, tv, ajanslar vb.

✓ Eğitim araç gereçlerinde elektronik ortamları da içine alan programlar yapılmalıdır. Z-kitap vb. gibi

Özellikle kitapta kullanılan yazı karakteri, konu-görsel uygunluğu ve görsellerin akılda kalıcılığı düşük oranda ortalanmıştır. Bunun üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmalı ve alan uzmanlarına danışılmalıdır.

Eğitim materyalleri üretim aşamasında sadece bir kişiye ya da kuruma değil, pedagoji uzmanı, psikolog, tarihçi, mühendis, yazılımcı, vb. birçok kişi veya kurumla iletişim halinde olunmalıdır.

Eğitim içerikli materyal üretiminde ise tasarım alanıyla ilgili birimlerle irtibat olunabileceği gibi tasarım okuyan öğrencilerle de iletişim kurulmalıdır. Çünkü yeni nesil anlayışına en yakın onlar olduğundan ve içinde yaşadıklarından, eksiklikleri ve fazlalıkları rahat görebilmektedirler. Kısaca o yaş grubunun diline yakın bir görsel dil sergileyebilmektedirler.

Medya okuryazarlığı öğretim materyali Henry Ford'un 'Hata değil, çare bulun' sözüyle görsel tasarım açısından yeniden güncellenerek eğitim öğretime hazırlanabilir.

Ders kitaplarını tasarlayan tasarımcı, sadece teknik tasarım açısından değil, öğrencinin görsel algısını, bilgiyi görsel olarak zihinde daha fazla tutulmasını ve pedagojik gelişim özelliklerini de bilmesi gerekir.

8.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırmada kullanılan nitel veriler diğer alan çalışmalarını da kapsayacak şekilde farklı illerde de gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada elde edilen nitel veriler farklı yöntemlerde kullanılarak çalışmalar yapılabilir. Hatta karma yöntemle de desenlenmiş araştırmalar yapıp sonuçlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

Akbaba, B. (2009). Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi öğretiminde çoklu ortam kullanımının akademik başarı ve tutumlara etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bahire, E. Ö. (2018).Medya Okuryazarlığı ve Yetişkinlerin Öğrenmesi. (Editör: Nurçay Türkoğlu). Medya Okuryazarlığı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 55-61.

Creswell, J. W. (2014). Araştırma deseni. (Demir, S. B. Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.

Frau, D. M. (2006). Medya eğitimi, UNESCO, Paris, L'exprimeur

Gürdal, A., Aksoy, M., ve Macaroğlu, E., (1995). İlköğretimde kavram kargaşası. Bilim Ve Teknik, Tübitak Yayınları, 334, 96-97.

Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M. ve Ercan, L. (2001). "Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri, Önemi ve Genel Özellikleri". Leyla Küçükahmet (Ed.). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi (ss. 93-111). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Küçükahmet, L. (2003). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

MEB, TTK ve RTÜK, (2006), İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ve kılavuzu, Ankara: MEB yay.

MEB, TTKB (2013), Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, MEB, Ankara

Miles, M.B. & Huberman, M. (1994) Qualitative Data Analysis: An expanded sourcebook (2.baskı)Tousand Oaks, CA:Sage

MOD (2017), Medya okuryazarlığı derneği tanıtım kitapçığı, s.10, İstanbul.<https://medyaokuryazarligi.org/tanitim-kitapci.pdf>

Sitte, C.,(2001). GW- Schulbuch. Wolfgang Sitte ve Helmut Wohlschlag (Ed.). Beiträge Zur Didaktik Des "Geographie und Wirtschaftskunde"- Unterrichts (ss. 447-472). Wien: Universität Wien Institut Für Geographie und Regionalforschung.

Ültanır, G. (2000). Karşılaştırmalı eğitim bilimi. Ankara: Eylül.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.